

A photograph of the Savonlinna Castle, a large stone fortress with three prominent towers, situated on a rocky island in the middle of a lake. The sky is overcast, and there are trees on the right side of the frame.

Teksti ja kuvat: Patrik Stenström

SAVONLINNAN OOPERAJUHLAORKESTERI

Haluttu kesätyöpaikka vai myrskyolosuhdekeikka asuntolainaa varten

Savonlinnan Oopperajuhlaorkesterissa soittaminen on kuulunut monen suomalaisen muusikon kesälomaan jo yli neljäkymmenen vuoden ajan. Aino Acktén vuonna 1912 perustamat juhlat viettivät välillä pitkään hiljaiseloa, kunnes ne vuonna 1967 elvytettiin uudestaan. Ensi alkuun soitettiin yhtä oopperaa muutama näytäntö. Nykyisin orkesterilla on soitettavanaan neljä eri teosta, ja työrupeama on kokonaisuudessaan viitisen viikkoa. Joi-nakin kesinä orkesteria työllistävät lisäksi erilaiset juhlakonsertit.

Tänä kesänä orkesteri aloitti työnsä keski-viikkona kesäkuun 25. päivänä. Ammatikoulun liikuntasaliin kokoontui illalla orkesterillinen muusikoita eri puolilta Suomea. Juhlien taiteellisen johtajan Jari Hämäläisen johdolla harjoiteltiin kesän uutuusteosta, Arrigo Boiton *Mefistofele*-oopperaa.

Reilun viikon harjoitusperiodin jälkeen ensimmäinen näytäntö oli samaisen oopperan ensi-ilta perjantaina 4.7. Samaan aikaan harjoiteltiin toki kesän muitakin teoksia. Työmäärä kulminoitui ajalla 2.–7.7: kuuteen päivään mahtuivat sekä kolmet tavalliset harjoitukset että *Rigoletton*, *Aidan* ja *Mefistofelen* kenraaliharjoitukset ja ensi-illat. Kun nämä teokset oli saatu käyntiin, alkoivat *Lentävän hollantilaisen* harjoitukset. Aikamoinen rutistus soittajistolta, jolla ei ole juuri mahdollisuutta rotaatioon. Vapaavuorot ovat harvinaisia; tosin ne vaihtelevat hieman soitinryhmästä ja soitettavista teoksista riippuen.

Huilaamista kesät talvet

Timo "Timbe" Pulakka on soittanut orkesterissa huilua vuodesta 1988, muutamaa välivuotta lukuun ottamatta. Timo soittaa työkseen Kansallisoopperan orkesterissa, mutta häntä ei kyllästyä tehdä samaa työtä lomalla. "Minulle riittää aika hyvin se, että ehdin kesäkuussa olla muutaman viikon kokonaan soittamatta. Pysyn myös paremmin soittokunnossa kuin mökillä ollessani pysyisin", nauraa Pulakka.

Ympäristön ja olosuhteiden muutos vetää joka tapauksessa irti arjen kuvioista ja tuo loman tunnetta. "Täällä sitä usein huomaa miten paljon energiaa arjen pyörittäminen kotopuolessa vie. Työtahti on kyllä varsin intensiivinen ja soitettavaa on paljon. Pel-

kästään rahan vuoksi en jaksaisi tätä tehdä, jos olosuhteet, teokset ja orkesterin henki olisivat huonot."

Timo pitää oopperamusiiikin soittamisesta ja erityisesti siitä, että esityksiä toistetaan. "Voin parhaassa tapauksessa saavuttaa rennon ja läsnä olevan olon jopa sooloja soittaessani, asia jota aika harvoin olen voinut kokea sinfoniakonsertissa. Oopperakirjallisuus on puhallinsoittajalle herkkua, ja solistista ja mielekästä soitettavaa riittää. Enkä ole koskaan kokenut montussa istumista vähemmän arvokkaana; kysehän on vain käytännön sanelemasta ratkaisusta", lisää Pulakka.

Asuminen ja eläminen

Juhlien taloudellinen merkitys Savonlinnan talousalueelle on valtava. Ravintolat, kaupat ja muut palvelut tienaavat huomattavan osan vuosiansioistaan nimenomaan juhli-vieraiden ja työntekijöiden taskuista. Kysynän ja tarjonnan laki nostaa myös etenkin majoitusliikkeiden hintoja reilusti. Sadat kaupunkilaiset vuokraavat kotinsa juhla-väelle, ja suurin osa orkesterista majoittuu kukin omaan savonlinalaiskotiinsa.

On erikoinen tunne asua jonkun täysin tuntemattoman ihmisen tai perheen koto-na, etsiskellen keittiön ja makuuhuoneen kaapeista kaikkea tarvitsemaansa. Yleensä kuluukin muutama päivä, ennen kuin vie-raassa asunnossa uskaltaa rentoutua täysin ja olla kuin kotonaan.

RSO:n soolocornisti **Esa Tukia** on soittanut Savonlinnassa yli 20 vuotta ja on poikkeuk-sellisesti asustanut kaikki kesät samassa asunnossa, tapaamatta kuitenkaan koskaan vuokraamäntäänsä. Huippuluokan kokkina tunnettu Tukia toteaa, että hänen onnekseen asunnon keittiö on melkoisen hyvin varus-

”Oopperakirjallisuus on puhallinsoittajalle herkkua.”

Timo Pulakka, Tuomas Pulakka ja Simo Haanterä vasemmalta oikealle kravattien mukaisessa pituusjärjestyksessä.

teltu. Hän on jopa ostanut sinne joitakin keittiövälineitä, jotka on jättänyt asuntoon seuraavaa kesää odottelemaan.

”Pärjään nykyään useimmiten sillä, että otan hieman intialaisia ja thaimaalaisia mausteita mukaan, muuten löydän kyllä keittiöstä kaikki tarvitsemani välineet” sanoo Tukia. Myös kaupungin ravintolatilanne on kehittynyt vuosien varrella. Muikut ovat paikallista erikoisherkkua, mutta muutakin löytyy. Suurin epäkohta taitaa olla thaimaalaisen ja intialaisen ravintolan puuttuminen.

Panimoravintola Huvila on tällä hetkellä kaupungin kenties paras ravintola. Siellä kelpaa vaativankin ruokailijan syödä. ”Mutta myös Majakassa saa parhaimmillaan hyvää ruokaa, muikut ainakin lukeutuvat siellä suosikkeihini”, toteaa Esa Tukia tyytyväisenä.

Aikaero ja aika erota

Yöunet saattavat jäädä lyhyiksi, kun esitysten jälkeiset taiteelliset keskustelut venyvät

joskus aamutunneille asti. Moni kokee kotiin palattuun *jet lag* -tyyppisen ilmiön; legendan mukaan se aiheutuu Savonlinnan ja muun Suomen välisestä neljän tunnin aikaerosta. Tiedä häntä.

Taiteellisiin keskusteluihin on kuitenkin hyvät puitteet: yössä liikkuu niin juhlien taiteilijoita, muuta henkilökuntaa kuin yleisöä. Orkesterissa on 80–90 muusikkoa, kuorossa reilusti toistasataa laulajaa, solisteja, tanssijoita, harjoituspianisteja, ohjaajia ja heidän assistenttejaan, valo- ja äänimiehiä, puvustajia ja maskeeraajia, unohtamatta näyttämötekniikkaa ja talkooväkeä. Uusia tuttavuuksia siis riittää hieman pidemmällekin ajalle.

Monien asiantuntijoiden mielestä Savonlinnan Oopperajuhlat on pelkkää juhlaa sinkuille ja miksei muillekin. Moni avioliitto on kuulemma saanut alku- tai loppusysäyksensä nimenomaan Savonlinnan yössä.

Kourallinen konserttimestareita

Orkesterin konserttimestarina on toiminut jo lähes 20 vuoden ajan **Mikko-Ville Luolajan-Mikkola**. Hänen johtamansa jousiston erikoisuus on runsas ammattikonserttimestarien määrä. Viulisteina soittaa viisi eri kaupunginorkesterien ensimmäistä konserttimestaria: **Juha-Pekka Vikman** Turusta, **Ismo Sirén** Oulusta, **Esko Hilander** Kuopiosta, **Sakari Sallinen** Lohjalta ja **Pekka Kauppinen** Helsingistä.

”Olen omissa töissäni konserttimestari, en täällä – niin yksinkertaista se on”, toteaa Pekka Kauppinen kakkosviulussa soittamastaan. Muut nyökkäilevät yksimielisesti; asenneongelmaa ei näytä olevan. ”En oikeastaan ole tuota aspektia tullut juuri edes ajatelleeksi”, naurahtaa Luolajan-Mikkola.

Konserttimestarit Esko Hilander, Mikko-Ville Luolajan-Mikkola, Ismo Sirén, Sakari Sallinen, Pekka Kauppinen ja Juha-Pekka Vikman poseeraavat kesäisissä tunnelmissa.

Esa Tukia sanoo kaupungin parhaiden muikkujen löytyvän Majakasta.

”On arvokas kokemus soittaa vaihteeksi kakkosviulun pulttisoittajana; perspektiivi orkesteriin on siellä aivan erilainen.”

”On arvokas kokemus soittaa vaihteeksi kakkosviulun pulttisoittajana; perspektiivi orkesteriin on siellä aivan erilainen ja siellä on jopa hauskaa. Kokemus avartaa ja rikastaa työtäni konserttimestarina sitten omalla työpaikallani”, sanoo Hilander. Myös Ismo Sirén kertoo 2. viuluryhmän merkityksen korostuneen itselleen entisestään: ”Voimme antaa vakautta, soinnillista taustaa ja rytmistä tukea 1.viululle. Myös pikku teemanpätkiä voi ottaa esiin korostuneen herkutel-

len. Mielestäni on todella mukavaa ja monipuolistavaa soittaa 2. viuluryhmän äänenjohtajana.”

Soittotapaa ja joskus jopa asentoakin on tosin muutettava tehtävän mukaan. Pekka Kauppinen ja Juha-Pekka Vikman toteavat, että alkupäivinä joutuu tietoisesti muistuttamaan itseään siitä, ettei soita konserttimestarina.

”Konserttimestarina sitä on tottunut antamaan insatsit, nyt täytyy tarkkailla etupultista, miten soitetaan”, toteaa Vikman. ”Ei voi olla se määräävä soittaja, ja vaikka ero saattaa tuntua pieneltä, se on lopulta kuitenkin varsin iso”, jatkaa Kauppinen.

”Kakkosviulussa soitetaan enemmän alakielillä, niinpä jousikäden rasittumisen ehkäisemiseksi minä ainakin käännän hieman viuluani”, kertoo Sallinen. ”Täällä kenties myös korvat herkistyvät kuuntelemaan tarkemmin, täytyy reagoida ja sulautua. Kaiken kaikkiaan homma on mielenkiintoista ja kivaa.”

”Eri orkesterien konserttimestarien tapaaminen on tärkeää ja onnistuu täällä luontevasti”, toteaa Hilander. ”Keskustellessa paljon myös omien orkesteriemme asioista: toimintatavoista, ohjelmistoista ja kapellimestareista.”

”Ja oopperakirjallisuuden tuntemus jäisi ainakin soittajana pelkästään alkusoittajien varaan ilman tätä kokemusta”, lisää Sallinen muiden nyökytellessä tyytyväisinä auringossa.

Vuoden orkesterilainen Australiasta

Huilisti **Simo ”Simbe” Haanterä** on soittanut orkesterissa vuodesta 1984. Erikoiseksi tämän rupeaman tekee se, että hän on viimeisen parinkymmenen vuoden ajan tullut pääskynen lailla kesäksi Savonlinnaan aina Australiasta saakka.

”Hieno orkesteri, hyvät ystävät ja Olavinlinnan ja Savonlinnan upeat puutteet vetävät puoleensa. Sitä paitsi tämä tarjoaa oivan tavan päästä Suomeen tapaamaan tuttuja ja sukulaisia”, toteaa Haanterä. ”Eikä asunnoissa ole mustia leskiä ja pythoneita, kuten kotipuolessa.”

Simbe palkittiin kesällä nyt toista kertaa jaetulla vuoden orkesterilaisen tittelillä. Kunniakirjan, maineen ja suosion lisäksi palkinto sisältää pienen šekin juhlien organisaatiolta. Harjoitusten alussa orkesterin antamiin suosionosoituksiin osallistui lopulta yli 2000-päinen kenraaliharjoitusyleisö.

Monet eivät varmaan osanneet edes arvata mille he taputtivat ja hurrasivat. Simon suosio sai kuitenkin urheilujuhlan tuntua aikaan Olavinlinnassa. Orkesterin valtuuskunta miettii vuosittain kulloisetkin kriteerit ja valitsee palkittavan. Simo on korrekki ja herrasmiesmäinen, mahtava kollega, joka on varustettu poikkeuksellisen hyväntuulisella ja tarttuvalla huumorilla. Onnea vielä Simolle; kannattaa jatkaa samaa rataa.

Tori, kaupungin sydän

Tori kuuluu Savonlinnan kesään erottamattomasti. Muikkujen ja lörtsyjen lisäksi valikoimissa on tavanomaisia torituotteita sekä käsityöläisten luomuksia. Leppoisa, rauhallinen ja mutkaton tunnelma muuttuu juhlien aikaan kansainväliseksi. Torilla voi törmätä niin kotimaisiin kuin ulkomaisiin taiteilijoihin vaikka shortseissaan, lörtsyjä mutustellen. Torilta lähtevät lukuisat risteilyalukset jotka vievät niin paikallisille maisemariisteilyille kuin Punkaharjullekin. Laivojen äänitorvet kuuluvat erottamattomana osana kesäisen kaupungin äänimaisemaan.

Mainitsemisen arvoinen kuriositeetti torin tarjonnasta on suosittu ”Wikström”: lihalörtsy kahdella juustomakkaralla. Tuotteen isä, 12 kesää Savonlinnassa soittanut HKO:n soolotimpanisti **Tomi Wikström** sanoo ”Wikströmin” tuotekehittelyn alkaneen vuosituhannen vaihteen jälkeen. ”Havaitsin lörtsyn ja juustomakkaran yhdistelmän erinomaiseksi ja mainitsin siitä muillekin. Kaverit rupesivat huumorimielellä pyytämään luukulta Wikströmiä, ja nyt sitä mainostetaan siellä jo toista kesää oikein erikseen”, nauraa Tomi, Wikströmiä haukaten.

Talous tiukalla

Oopperajuhlat on liikeyritys, jonka täytyy saada tuotteensa myydyksi, jotta se voisi toimia. 81 % rahoituksesta on kerättävä itse lipputuloilla ja sponsorisopimuksilla. Radikaaleihin riskeihin ei siis ole varaa kuin korkeintaan yhden teoksen osalta, ja teosvalintojen täytyy miellyttää ainakin jossain määrin myös yhteistyöyrityksiä. Tuntun ja turvallisen ohjelmiston suosimisesta annettu kritiikki unohtaa helposti tämän taloudellisen tosiseikan.

Kansallisoopperassa on julkisen tuen ja välillä jopa henkilökunnan taskuista pakkoloman muodossa otettujen rahojen varassa paremmat mahdollisuudet esittää vähemmän kaupallisia, harvinaisia tai moderneja teoksia. Silti tällaisiakin on Savonlinnassa kuultu useina kesinä; viimeksi kesän 2007 menestykseksi noussut Olli Kortekankaan *Isän tyttö*. Ei liioin tämän kesän *Mefistofeleä* voida hyvällä tahdollakaan laskea miksi-kään varmaksi kassamagneetiksi. Verdin *Aida* on eräs kestoosuusikeista ja se myi jälleen salin varsin täyteen, vaikka produktio on tullut ensi-iltaansa jo vuonna 1986.

Ulkomaiset koristeet, suomalainen perusta

Orkesterin kotimaisuutta ei ole paria yri-tystä lukuun ottamatta kyseenalaistettu. Oopperajuhlat ovat perinteisesti olleet myös suomalaisten nuorten nousevien laulajien arena, ja juhlat ovat toimineet kotimaisin voimin tehdyn oopperataiteen näyteikkunana maailmalle. Monet nykyiset laulajatähtemme ovat aikoinaan saaneet Savonlinnasta kantoraketin uralleen.

”Havaitsin lörtsyn ja juustomakkaran yhdistelmän erinomaiseksi.”

Uuden taiteellisen johtajan **Jari Hämäläisen** linja ei ole kohtuudella vielä yhden kesän jäljiltä arvioitavissa, mutta painopiste näyttää siirtyvän yhä enemmän ulkomaille. Kotimaisia solisteja ja kapellimestareita on totuttua vähemmän. Musiikillinen laatu on Hämäläisen lausuntojen mukaan kotimaisuutta keskeisempi valintakriteeri, ja taiteen näkökulmasta tätä on toki vaikea kritisoida. Tämä kriteeristö näyttää kuitenkin koskevan enemmän solisteja kuin teoksia, sillä *Mefistofele* ei sävellyksenä nouse lähellekään kesän muita teoksia.

Aidan ja *Rigoletton* solistikaartit olivat tänä kesänä poikkeuksellisen korkealuokkaisia, ja niissä kuultiin myös suomalaisia laulajia. Tulevaisuus näyttäneen, millaiseksi ulkomaisten ja suomalaisten solistien suhde muodostuu. Kauan Suomesta poissa ollut Hämäläinen ei välttämättä tunne kovin hyvin paikallista kenttää – vielä.

Myös Hämäläisen rooli kapellimestarina on herättänyt kysymyksiä ja puhetta. Tuleeko hän vielä johtamaan juhlilla, jää nähtäväksi. Mitenkään innostunutta ei vastaanotto orkesterissa ja lehdistössä ole ollut. Orkesterin suosikkikapellimestariksi nousi italialainen **Paolo Olmi**, joka johti *Aidan*. Hän riisui teosta maneereista ja piti esityksiä varmalla kädellä otteessaan sallien kuitenkin vuorovaikutuksellisen musisoinnin.

Yhdistys avuksi

Tuomas Pulakka on soittanut orkesterissa 30 vuoden aikana 26 kesänä ja toiminut orkesteriyhdistyksen puheenjohtajana ja luottamusmiehenä useaan eri otteeseen. Yhdistys perustettiin kesällä 1991 sen jälkeen, kun Oopperajuhlat suunnitteli talvella 1990 palkkaavansa kustannussyistä virolaisen orkesterin. Orkesterilla oli voimassaoleva TES, joka sisälsi 10 %:n palkankorotuksen kesäksi 1991. Silloinen johtokolmikko, **Walton Grönroos**, **Pentti Savolainen** ja **Risto Ruuth** olivat kuitenkin sitä mieltä, etteivät he olleet tällaiseen sopimukseen sitoutuneet.

”Talvi meni taistellessa”, muistelee Pulakka kuin veteraani talvisotaa. **Jiri Parviainen** toimi silloin puheenjohtajana ja **Liisa Karikuusi-Pihlaja** ja minä jäseninä valtuuskunnassa. Haimme ja saimme runsaasti julkisuutta. Muusikkojen liitto auttoi meitä, ja lopulta työministeriö antoi

Wikström ja Wikström. Patarumpali Tomi Wikströmin kehitystyön tulos koemaistissa pääkallonpaikalla.

ukaasin, ettei myönnä työlupia virolaisille”, kertoo Pulakka tyytyväisenä.

Suorat yhteydet johtoon

Juhlien johtamisessa oli tiettyä amatöörimäisyyttä, kunnes siirryttiin kaksipäiseen toimitusjohtajan ja taiteellisen johtajan hallintomalliin. Siitä lähtien yhteistyö johdon kanssa on ollut hedelmällistä, ja johtaminen on kehittynyt ammattimaisempaan suuntaan. Orkesterilla on suorat yhteydet johtoon, ja talven mittaankin tavataan palaverien merkeissä useamman kerran.

”Toimivat välit ovat toki aina myös henkilökysymyksiä. Oopperajuhlien nykyisen johtajan **Jan Hultinin** aikana yhteistyö on ollut rakentavaa ja asiallista, ja mielestäni orkesterin asema on tällä hetkellä kohtuullisen turvattu,” toteaa Pulakka.

Vihdoin Rigoletto 26.7.

Juhlien toinen italialaiskapellimestari **Marco Guidarini** lyö teoksen käyntiin. Päässä kiertää melkein päällimmäisenä tietoisuus siitä, että kesän viimeinen näytöntö on vihdoin alkanut. Koti-ikävä on jo viiden viikon jäljiltä aika kova. Vieraassa asunnossa vain välttämättömien omien tavaroiden kanssa asuminen ei aina ole pelkkää juhlaa. Tekemisen keksiminen etenkin viimeisellä viikolla saattaa olla työn ja tuskan takana, illan näytöstä odotellessa tunnit matavat tuskallisen hitaasti.

Samalla kuitenkin intensiivinen työperiodi mukavien kollegoiden kanssa jättää toisaalta myös haikean luopumisen tuskan. Monet makeat naurut on naurettu niin töissä, Linakrouvin terassilla kuin Sillansuussakin.

Laukut on kenties jo pakattu, asunnot

siivottu, ja monet lähtevätkin heti näytöksen jälkeen ajamaan yötä vasten koteihinsa eri puolille Suomea. Mukavia muistoja tulee mieleen, ja sitä tajuaa, että monia kollegoja ei tule näkemään kenties ennen seuraavaa kesää. Kuorolle leikkimielisessä jalkapalloottelussa kärsitty rökäletappio 11–0 ei tunnu enää niin pahalta, eikä kesää vaivannut viileä ja sateinen sää ole enää mielessä.

Soittaessa viimeistä näytöstä tuntee ehkä tavallista voimakkaammin yhden soittamisen parhaista puolista: yhdessä tekemisen. Yksin ei kukaan pysty muodostamaan orkesteria. Kaikki voivat näyttää parhaat puolensa sekä soittajina että ihmisinä vain muiden tuella, avustuksella ja heidän kanssaan vuorovaikutuksessa. Näillä elementeillä saavutettiin tämänkin näytöksen hurjat suosionosoitukset.

Toivottavasti tätä energiaa riittää vietäväksi myös omiin töihin, arkeen aherruksen siivittäjäksi. 🍷